

## Mikrobiyoloji Laboratuvar Verilerinin Kullanımı ile İlgili Etik Kurul Önerileri

Mikrobiyoloji laboratuvarı verilerinin yayınlarda kullanımına yönelik KLİMUD Etik Kurul önerileri aşağıda yer almaktadır.

Bir araştırmanın yapılması ve yayımlanmasında gözetilmesi gereken etik kurallar belirlenmiş ve bu amaçla uluslararası kuruluşlar tarafından rehberler oluşturulmuştur. Bilimsel bir makalede kimlerin yazar olarak yer alacağı konusu da bu etik kurallar çerçevesinde tarif edilmiştir.

Yazarlık konusunun netleştirilmesi için araştırmadaki farklı rollerin ve sorumlulukların dikkatlice tanımlanması önemlidir. Bu şekilde çalışmada kimin yazar olarak yer alacağı veya yazarların adlarının sıralaması da belirlenir. Her ne kadar araştırma rolleri disiplinler arasında ve aynı disiplindeki farklı projeler arasında önemli ölçüde değişiklik gösterse de bu konuda uluslararası kuruluşlar tarafından araştırmacıların bazı temel kriterleri sağlaması gerektiği bildirilmektedir.

### ***I-Yazar olma genel kriterleri;***

Uluslararası Tıp Dergisi Editörleri Komitesi (ICMJE), yazar olmak için gerekli dört temel kriter belirlemiştir.

- 1- Çalışmanın konseptine/tasarımına; veya çalışmada kullanılan verilerin edinilmesi, analizi veya yorumuna önemli katkı sağlamış olmak; VE
- 2- Çalışmayı yayına hazırlamak veya önemli oranda düşünsel katkı yaparak düzeltmek; VE
- 3- Yayınlanacak son şekle onay vermek; VE
- 4- Çalışmanın herhangi bir bölümünün doğruluğu veya bütünlüğüne ilişkin soruların araştırılması ve çözümlenmesini sağlamak amacıyla çalışmadan her yönüyle sorumlu olmayı kabul etmek.

Bir makalede yazar olmak için yukarıda sayılan bu **dört kriterin tümünün karşılanmış olması** gerekmektedir. Buna göre mikrobiyoloji uzmanları açısından konuya ilişkin yayın etiği önerilerimiz aşağıda yer almaktadır:

### ***II- Mikrobiyoloji uzmanının isminin yer alması gereken durumlar \****

- a- Bir makalenin başlığı ve/veya amacı ve/veya bulguları ve/veya sonucu mikrobiyoloji laboratuvarının verilerine dayanıyor ise mikrobiyoloji uzmanının ismi makalede yer almalıdır.
- b- Klinisyenler tarafından Tıbbi Mikrobiyoloji Laboratuvar verilerinin kullanılarak laboratuvar sonucunun tartışıldığı bir yayın yapılması durumunda, mikrobiyoloji uzmanının adı yer almalıdır.
- c- Hastanede, klinik mikrobiyoloji uzmanı tarafından onaylandıktan sonra LIS'e aktarılıp klinisyenlerin erişimine açılan laboratuvar sonuçlarının, sorumlu mikrobiyoloji uzmanı dışındaki kişiler tarafından (klinisyen, başka laboratuvar uzmanı, v.b.) epidemiyolojik veri analizi ve değerlendirilmesi yoluyla derlenerek makale yapılması etik değildir. Bu tip veriler kullanılarak makale yazılması durumunda sorumlu mikrobiyoloji uzmanının isminin; kendi bilgisi, katkısı ve onayı dahilinde yazarlar arasında yer alması etikdir.

- d- Olgu sunumları, klinik örnekte tanımlanan mikrobiyolojik verilere dayanıyorsa (ör. i; HIV ilaç direnci verisinin yer aldığı bir olgu, ii; çoklu ilaç direnci gösteren bir bakteri ile gelişen enfeksiyon, iii; laboratuvar sonucuna göre hasta takibi yapılan toksoplazmozis veya sıtma olgusu v.b gibi), sorumlu mikrobiyoloji uzmanının ismi yer almalıdır.

### **III- Mikrobiyoloji uzmanının isminin yer almayabileceği durumlar\***

- a- Rutin sonuçları kullanan ancak başlık, amaç, bulgular ve sonucu mikrobiyolojik verilere dayanmayan **klirik ağırlıklı** bir yayın (II-a maddesi kapsamı dışında olanlar) için mikrobiyoloji uzmanının isminin bulunması gerekmez; ancak mikrobiyoloji uzmanı veya laboratuvara teşekkür edilmesi uygundur.
- b- Araştırmada sorumluluk taşımayan ve katkı yapmayan birim başkanı veya laboratuvar şefi konumundaki kişiler, sadece yönetsel konumları nedeniyle yazarlar listesine alınmamalıdır. Birim başkanı laboratuvar şefi veya benzeri yönetsel konumdaki kişilerin çalışmaya yeterli katkı yapmadan yazarlar listesine girmek için araştırmacılardan beklenti içinde olmaları veya onlara baskı yapmaları etik dışıdır.

### **Diğer durumlar\***

- a- Sorumlu uzmana haber verilmeden ve onayı alınmadan isminin yazar listesine konması uygun değildir.
- b- Çalışma için sadece verilerin toplanmasına, bütçe bulmaya veya veri toplamaya katkıda bulunmak yazar olmak için yeterli değildir.
- c- Mikrobiyoloji laboratuvarında örneklerden izole edilen mikroorganizmalar veya belirli materyal, ayıraçlar gibi materyaller ile çalışma yapmak isteyen araştırmacılara bunların verilmesi etikdir. Ancak bunlar ile yapılacak araştırmalarda özel bir çalışma yapması gerekmeyen akademik kişiler, yazıyı okuyup önerilerde bulunan meslektaşlar, sadece istatistik hesapları yapanlar yazar olarak eklenmemeli, yaptıkları katkıları belirtilerek teşekkür edilmelidir.

Bilimsel yanıtma biçimlerinden en sık rastlanılardan birisi yazarlık hakkı sorunları olarak ortaya çıkmaktadır. Bilimsel bir yayında yazarlık hakkı olmayanların isimlerinin yazar olarak gösterilmesi [armağan, lütuf/misafir yazarlık ("gift authorship/guest authorship"), hayalet yazarlık ("ghost authorship"), onursal yazarlık ("honorary authorship"), hakkı olanların yazarlar listesine alınmaması (gözüdü edilen yazarlık, ("denial of authorship"), ya da araştırmacının izni olmadan adının yayına konması gibi durumlar etik ilkelerin ihlali kapsamında olup bir tür intihal ve dolayısıyla bilimsel suistimal olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla araştırmacının planlama aşamasında tüm araştırmacıların bir yayın planı üzerinde anlaşması, baş araştırmacı, yazarlar ve katkıda bulunacakların kimler olacağı kararının çalışma başlamadan önce ve etik kurallar gözetilerek belirlenmesi önemlidir.

\* Kişinin ismi 'Yazar olma genel kriterleri' başlığı altında verilen ilk dört maddenin tümüne uyma koşulu ile yazarlar arasında yer alabilir.

### **Sonuç**

Görevinin gereği olarak klinik örneklerden standart yöntemler uygulayarak elde ettiği verileri değerlendiren ve yorumlayan mikrobiyoloji uzmanları, laboratuvarında üretilen mikrobiyolojik verilerin yayınlarda kullanılması ile ilgili olarak yukarıda özetlenen etik ilkelere göre hareket etmelidir.

Ayrıca klinisyen olsun olmasın, rutin mikrobiyoloji sonuçlarına sistem aracılığıyla erişebilme yetkisi olup, bu sonuçları toplu halde kullanmak ve yayınlamak isteyen tüm diğer branş uzmanları da, sonuçları üreten ve yorumlayan laboratuvar sorumlusu ile mutlaka görüşmeli ve yine yukarıda açıklanmış olan etik kriterlere göre hareket etmelidir.

### **Kaynaklar**

- 1- Albert T, and Wager E, on behalf of COPE Council. How to handle authorship disputes: a guide for new researchers. Version 1. September 2003. <https://doi.org/10.24318/cope.2018.1.1>
- 2- Erzan A. Yayın Ahlakı. Bilim Etiği Elkitabı 2008; (Ed: Erzan A) TÜBA Yayınları, Sıra No.17, 123-4.
- 3- Groves T. What makes a high quality clinical research paper? Oral Dis 2010;16(4):313-5.
- 4- (International Committee of Medical Journal Editors. Recommendations for the conduct, reporting, editing, and publication of scholarly work in medical journals (Updated December 2018). <http://www.icmje.org/icmje-recommendations.pdf> (Erişim tarihi: 07.07.2019)
- 5- Kempers RD. Ethical issues in biomedical publications. Fertil Steril 2002;77(5):883-8.
- 6- Ruacan Ş. Bilimsel araştırma ve yayınlarda etik ilkeler. Gazi Tıp Derg 2005;16(4):147-9.
- 7- Shamoo AE, Resnik DB. Authorship. "Responsible Conduct of Research, 3th ed" kitabında s. 122, Oxford University Press (2015).
- 8- Strange K. Authorship: why not just toss a coin? Am J Physiol Cell Physiol 2008;295(3):C567-75.
- 9- Töreci K. Yayın Etiği. [ANKEM Derg 2010;24(Sayı 1'e Özel Ek):1-41.]
- 10- Yördem Y, Şener H. Yayın Etiği İhlalleri ve Yazarlık Hakkı Sorunları. Dicle Üniversitesi, Adalet Meslek Yüksek Okulu, Dicle Adalet Dergisi 2018;2(3):33-48.
- 11- Yüksek Öğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi; <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Kurumsal/mevzuat/bilimsel-arastirma-ve-etik-yonetmeligi.aspx> (Erişim tarihi: 07.07.2019)